

36. archy v únoru léta Páně 1937 obsahují:

Kalendář na rok 1937	listy 1
<i>Frant. Němec S. J.</i> : Duchovní profil Panny Marie	2
<i>Walther von der Vogelweide</i> : Kdysi a nyní	4
<i>Rudolf Alexander Schröder</i> : Básně	2
<i>Georges Duchamel</i> : Biologie kapitálu	2
<i>Balmes</i> : Umění jak dojít pravdy (pokračování)	4
<i>V. V. Rozanov</i> : (archy a obálka)	. 80
Orientační	3
Obrázky	2

Uspořádal a vydal *Vilém Opatrný* v Praze XI, Harantova ul. 63.

*ARCHY vychází čtyřikrát do roka.
Předplatné na rok 1937 jest 30 Kč. Toto číslo
36. (s přílohou Rozanova) jest za 12 Kč.
Tiskem Václava Horáka v Prostějově a Vik-
tora Dvořáka v Mor. Budějovicích.
Novinová sazba povolena řed. pošt a telegra-
fií v Brně čís. 10013-IIIa-1937, podací úřad
Stará Ríše.*

Duchovní profil Panny Marie.

Přišla tichounce a znenadání, že nikdo na světě neměl o ní potuchy. Nejméně to tušila sama. Uchráněna jsouc před hříchem dědičným, září neposkvrněně od první chvíle svého života. Je vrcholem, na který padlo světlo vycházejícího věčného slunce. U jejího úpatí leží lidstvo v hlubokém spánku s očima zalitýma únavným čekáním a sní o Vykupiteli, který se stále ještě neobjevuje.

Víra a tužby celého lidstva slily se v ní v jedno moře. Její celá bytost je modlitba, volání po Spasiteli. Bůh byl zraněn její krásou. Posílá nebeského posla, aby ji Božím jménem pozdravil, oznámil věčný úradek, přijal její svolení, které dává za celé lidstvo. (Summa theol. p 3, q 30 a 1.)

S velebnou prostotou zaznamenal nám pisatel evangelia tuto velikou dějinnou událost. Prostince a nevinně stojí slova evangelia před naším zrakem. I s nevýslovně důležitými věcmi, které nám ohlašují. Přihlédneme-li blíže, jaká nedozírná, hloubka Božské moudrosti se v nich zračí! Celá psychologie milosti se v nich rozvíjí. Jak se milost přizpůsobuje přirozenosti, jak její mocná a živelní síla je pozorná k svobodné lidské vůli. Jak lidský tvor je schopen s milostí Boží spolupůsobit a jí se cele odevzdat.

Duch Boží přichází nenadále jako smršť, jež vzruší duši od hlubin. »Buď zdráva, milostiplná, Pán s Tebou, požehnaná jsi mezi ženami,« (Luk. 1, 28) volá anděl k Panně, pohroužené do modlitby. Pozdrav čerí její vyrovnanou duševní hladinu. Rozráží ji a padá až na dno její pokory. Marie zmoc-

ňuje se neklid. Je to opravdu její obraz, který jí ukazuje anděl v zrcadle pozdravných slov? Ona — Maria — snoubenka Boží, v neposkrvněném svatebním závoji? Kdo k ní mluví? Anděl světla či tmy?

Jak něžný ohled bere Duch Boží k té, kterou si od věků vyvolil. Osvěcuje, uklidňuje, silí, probouzí duši k plnému a jasnému vhledu a vůli k úkonu naprosto svobodnému. Velké dílo Boží nezačne bez Mariina rozhodného — ano.

Svatá Panna byla příliš pokorná, aby se jí nezmocnil záchvěv vzrušení. Svátá Panna však byla v pokoře dost silná, aby po slovech andělových nabyla znovu duševní rovnováhy. »Neboj se, neboť jsi našla milost u Boha,« — pokračuje anděl. Když vidina, která ji zneklidnila, zřetelně se rýsuje na pozadí Boží milosti, klonící se k její nicotě, dostavuje se pocit úlevy a oddechu. Po těch slovech poznává anděla Božího. Ví už bezpečně, že je to Bůh, který k ní mluví skrz anděla. Je to Bůh, jenž ústy anděla oznamuje: »Počneš a porodíš syna, jehož jméno bude Ježíš, jehož království nebude konce.« Anděl se odmlčel. Jeho slova byla jako trs paprsků vržené na posvátné blány Písma. Slova roztroušená v knihách Písma, slova temná nabyla smyslu a sjednotila se jak mosaikové kameny v jeden obraz o Mesiáši . . .

A Maria? Nebyl obraz dost výmluvný? Poznává rysy, které se vpily do její duše, když se skláněla v hlubokém rozjímání nad Písmem svatým. Co se namodlila, aby ten obraz se stal skutečností. Co se naprosila, aby se mohla stát pokornou služebnicí vznešené paní — Matky Mesiášovy. Avšak že by sama měla být Matkou nade všechny vyvolenou, toť pro pokoru její cosi neslýchaného, cosi neusku-

tečnitelného. Snad dobře nerozumí. — Snad . Dodává si myslí a prosí o vysvětlení, co Bůh po ní chce, jak se jeho přání uskuteční. Je ochotna, leč Pán dobře ví, jak na jeho svaté vnuknutí se mu zaslíbila věčným panenstvím. »Kterak se to stane, když muže nepoznávám?«

Vlastní otázkou označila se jako vyvolená. Vlastními slovy dala podnět k vytyčení důstojnosti Matky Boží. Ano, Bůh chtěl právě před velkým okamžikem slyšet slavnou obnovu panenství sobě zasvěceného.

Tak se skládá z otázky a odpovědi, z odpovědi a otázky, ze slova Panny, ze slova anděla profil Panny Marie. Profil pokory, profil obezřetnosti. Profil věrnosti k Bohu v ostrém ohraničení k lehkověrnosti a rozmarnosti první lidské matky Evy. Profil mocné síly. Jak odhodlaně zní s jejích rtů slovo: neznám muže. V něm se objevuje ponejprv v lidských dějinách v plném sebevědomí osobnost ženy. Před ní žádná tak nemluvila a po ní stanou se slova ta heslem tisíců. Jaká vnímavost a spolupůsobení s milostí! Milost má úctu před přirozenými právy rozumu a vůle. Ukládá víru neochvějnou jako skálu; ale víru, která hledá rozumný vhled a chce se uhájit před soudem rozumu. Milost, která si volí za východisko i opěrný bod pokoru, právě tím přivádí člověka k rozmachu všech sil.

Vraťme se k evangeliu! Anděl zřetelně předkládá Panně přesvaté před oči uskutečnění plánu Božího. »Duch svatý sestoupí v tebe a moc Nejvyššího tě zastíní. Proto svaté, co se z tebe narodí, bude slouti Syn Boží.«

Byla ještě možná pochybnost, že anděl mluvil Mešiášem a jeho panenskou Matku prorokem Isaiášem

předpověděnou? Mariina pokora ustupuje evidentním slovům. Zůstane Pannou a stane se Matkou. Její Syn bude Bůh, ona Matka Boží. Matka Špasitele. Vidina jí povědomá z knih Písma vystupuje před její duší v oslňujícím světle Ducha svatého zřetelněji než ji viděl zrak věstce Isaiáše.

Nebylo potřebí v hlavních bodech Matce Páně naznačiti, co Pán od ní požadoval?

V ostrých protikladech, v Božském souladu odráží se před její duší obraz Božství i lidství nekonečnou krásou. Zří krev a boj, slávu i vítězství, život i bolest, zničení a smrt. Maria je Matkou tohoto Vykupitele, její los je nerozlučně spjatý s jeho vykupitelským dílem.

Věřu, nikdy nestál člověk před důležitější otázkou. Nikdy nežádali od lidského tvora větší pokory, hrdinnější odvahy k utrpení, velkodušnější lásky. Nikdy větší víry, která všecko toto nesla a uskutecnila. Víry, která přijímala za bezpečnou jistotu věc neviditelnou, nepochopitelnou.

Maria jest si vědoma, že celý běh dějin, blaha a prokletí lidského rodu chvěje se na jejím slově. Zvedá zrak k nebesům, upírá jej do své nicotnosti a šeptá: »Hle, já dívka Páně, staniž mi se podle slova tvého.«

Dívka, služebnice Páně. Toť pravý duchovní profil Mariin. Nejpokornější, nejopravdovější a nejvznešenější, který mohla načrtnout. Bylo to víc než slovo. Byl to celý její duch, její srdce, její život. Celá vešla do Boha. A Bůh?

A Slovo tělem učiněno jest a přebývalo mezi námi. (Jan 1, 24.)

Walther von der Vogelweide:

Kdysí a nyní

Ó žel, kam poděly se všechny roky mé?
Sen bylo žití mé, či bylo pravdivé?
Co skutečné se zdálo, byla snová líc?
To spal jsem tedy já, a nepoznával nic.
Teď probudil jsem se a je tu z neznáma,
co bylo známé vždy jak druhá ruka má.
Zem a lid, kde od dětství mě pěstili
se stali cizími, to mě tak přelstili?
Mi druzí staří jsou a nečinnými dnes,
je pole vzdělané a vymýcený les:
a kdyby vody proud nešel jak dřív se bral,
tu vpravdě věřil bych, že velký je můj žal.
Mne sotva zdravívá, kdo dřív mě dobře znal.
Svět zaplňuje všude ten svízelný kal:
když pomyslím na mnohý lahodivý den
jak v moře skanutí mně rozplynul se jen
stále víc, ó žel!

Ó žel, jak utíká se mládí do výtek!
A ti, co nepoznali bol ni zármutek,
jsou starostliví dnes, žel, proč tak činí?
Pak marně bloudí zrak, že radost zachytí.
Tance, zpěvy, smích jsou starostí zahnané,
a nikdy nelkali dřív tolik křesťané.
A hleďte, jaká zdoba dnes kráší hlavy žen,
je v selském oděvu dnes hrdý rytíř zřen.
Listiny neblahé teď z Říma došly nás,
nám dovoleno lkáti, odňatý je jas.
Mé srdce trpí v hloubi, bylo blaze žít -,
a nyní měl bych pláčem úsměv zaměnit?
I plaché ptáčky tísni naše žalování,
ký div, když zároveň mě bázlivostí raní?
Mne bláhovce kam nese nyní řečí zlost?
Kdo rozkoš světa následovat chce, ten ztrácí
nebes blaženost
stále víc, ó žel!

Ó žel, nám se sladkostmi jedy dány jsou!
Zřím žluč uprostřed mezu skrytě vplavenou.

Je krásná zeleň, nach, běl, vnější světa tvar,
jenž uvnitř barvou černý, temný jako zmar.
Kdo jím je sveden nyní, získá blaženost,
jen s trochou pokání je viny hříchu prost.
To vězte, rytířové, vám sluší zbraní třesk,
vy máte krunýř silný, vy máte přílby lesk,
a pevný je váš štít a požehnaný meč!
Kéž bych připozván byl na vítěznou seč!
Já chudobný pak chtěl bych bráti valnou mzdu.
To nedím lány země ni zlato od pánů:
Ó ne, korunu nebes chtěl bych věčně mít,
již lehce může žoldněř kopím ulovit.
Kéž bych sladkou pouť za moře vydržel,
pak chtěl bych jásat, zpívat „zdar“ a nikdy víc
„ó žel“,
nikdy víc „ó žel!“

Přel. Karel DOSKOČIL

Walther von der Vogelweide

Mezi staroněmeckými minesengry nepopíratelný mistr sdílí s ostatními básníky německého středověku zvláštnost, že jen z jeho vlastních děl dovídáme se, s větší nebo menší pravděpodobností, jistějších zpráv o jeho životě, vlasti, stavu a vlivu na společnost. Jeho časová oblast dá se skoro s jednomyslností omezit roky 1170-1228, za otčinu knížete básníků považují se téměř všechny kmeny jihoněmecké. V celku zdá se nepochybným, že pochází z rakouských (alpských) zemí. Také o jeho stavu mínění se rozcházejí, neboť z čestného označení „pán“ nemůžeme s plnou jistotou usuzovat na stav rytířský. Básně Waltherovy jsou nám v mnohém opěrnými body, chceme-li si vyvolat rušný život potulného básníka.

Na zpěvumilovném dvoře Babenbergů Friedricha I. (1195-1198) ve Vídni vyučil se pod vedením Reinmara Staršího počátkům minesangu. Potom počíná bouřlivá doba neunavného putování na

rozličné knížecí dvory, na příklad do Durynska a Míšně, v horlivé službě tří císařů, Filipa Švábského, Otty IV. a Friedricha II., až konečně, obleněn svým posledním císařským pánem, nabývá pevného domova. Nesmíme mu zazlívati rychlou změnu jeho náklonností mezi Welfy a Štaufy: Walter neznal žádných osobních ohledů, na srdci měl jen blaho a bolesti říše.

Je spornou otázkou, prodělal-li s Friedrichem křížové tažení 1228 a viděl-li svatá místa. Stěží však dlouho přežil osudný rok 1228, nač usuzujeme z jeho odmlčení se. Dle lidového podání pochován je ve Würzburku.

Waltherovo básnění je druhem písňe a poesie tendenční (Spruchpoesie); v obém máme co činit s básníkem zřejmě příležitostným v klasickém smyslu slova, v obém zrcadlí se celý věk 12. a 13. století ve svých společenských a literárních složkách, v obém překvapuje nejsvěžejší projev starého, dokonaleho umění, z obou vychází neobyčejná působivost. Porozumíme sice poesii Waltherově jen

porozuměním středověku, zvláště však jeho výrokům proti Římu můžeme porozumět jen z doby, nemají-li být brány falešně. V oněch dobách bylo sotva hříchem, „protivit se světským mírám papeže vůči regimentu států“. Historické poměry starých bojů mezi císařstvím a papežstvím nejsou srovnatelný s dnešním pojetím obou mocností, a proto se nemůže pokrokový liberalismus dovolávat Waltherových svobodomyšlných výroků. „Ani jediné svědectví nemluví proti tomu, že by Walther nebyl křesťanem přesvědčeným a věrným, to jest katolíkem“. Také jeho náboženské básně dokazují jeho pravověrnost, tak na příklad poutní strofy křížáků prýští z jeho hluboce zbožného citění. Tento vážnější, k věčnosti obrácený směr Waltherovy poesie je z pozdější doby básníkovy života. „Nesmíme však si myslet, že se stal zbožným až jako starý muž“. Je přirozené, že čím více zkušenosti ladily ho vážněji, tím více obracel se k náboženským myšlenkám, pod jejichž vlivem vyrůstal. Koření hluboko v jeho celém bytí a citění, a

není snad nějakou náladou ochablých okamžiků, co mu vstupuje před duši ve chvíli odlučování s otrásající silou. Čím více jeho dny se naklánějí, tím silněji se tím jeho poesie ozývá. Ale usuzovat z toho na protináboženské smýšlení jeho mládí a let mužných nesmíme. Walther von der Vogelweide byl „křesťan v plném a celém smyslu své doby.“ (Schönbach, Biographie W. v. V. i. Aufl. 1891).

Spisy o něm: L. Uhland, Stuttgart 1882, W. Wilmanns, Bonn 1882, A. E. Schönbach, 2. Aufl. Dresden 1895. Soupis děl o něm: Burdach, Allgemein. deutsch. Biogr. XVI.

N. Scheid S. J.

RUDOLF ALEXANDER SCHRÖDER
„Mitte des Lebens“

MODRÉ STÍNY
Es wird blauer.

Modré stíny
po zeleni plují,
na tribunu hvězdy
právě vystupují.

Tu a tam
hvězdička světélkuje
a je jich víc,
čím víc se potemňuje.

Stále víc,
čím víc noc padá,
takže oko nyvé
neuchřadá.

Stále plněji,
svítí jasněji,
září čistěji,
stále hustěji.

Útěcha. - Jen pohled
do vrcholků taje;
jak na tebe kývá
v modru prodlévaje

nade vším
co v skrytu sní,
strážce náš.
Až čas se naplní,

až na prahu tvých bran
ó, spáči z kamene,
se jitro zastaví
znovu zrozené.

PO VŠECHNY DNY.

Alle Tage.

Již strhni roušku s očí svých! -
Hleď, již se snuje,
světlo prosakuje,
Bůh světlem na Tě dých?

Muk zbav se trýznivého dne! -
Vlná, dokořán
brána bran,
do šíře Boží síň se pne.

Zapomeň, čím jsi v světě maně! -
Bůh sám, vzpomínaje, -
Bůh! - Tobě podaruje
Tebe, ó Tvůrce, z Boží dlaně.

JAKO BYS NIKDY NESPATŘIL SVĚTA

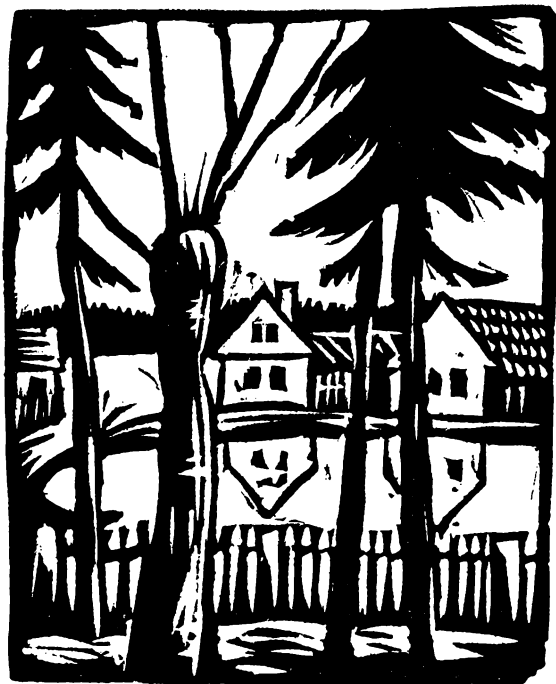
Als wärest du nimmer geboren.

Hodiny mím i dny ztracené,
jako bys nikdy nespatrił světa;
ztichají blesky a sotva zrozené
zmírají noci i prchají léta. -

Jak mnohá z těch hodin šíleně letí,
v života dny konec se tiše vkrádá? -
Věř, šťastným být značí: zapomněti;
věř, blažen jest ten, kdo žádá.

Pane! Ačli jsem v tušení věčného bytí
zrak svůj do hvězdné věčnosti hroužil,
nechtěl jsem nikdy tak blízko Ti býti,
abych po krásách Tvých nezatoužil!

- Což pak jsi mohl vše jinak zaříditi?
Mohl jsi jinak běh světa sporáditi?
Žiji. - A Ty žiješ stále v mém žití. -
Umírám. - Což ale - můžeme - - dokonati?

Georges Duhamel:

Biologie kapitálu.

Jsou to malé tovární komíny, které kouří nejodvážněji. Jsou to malé podniky, které nejlépe vzdorují prudkému větru. Taková je dnešní situace. A snad celého století. Ty malé podniky, to nejsou drobné obchodní domy bez minulosti a budoucnosti. I tu jako všude platí zlatá střední cesta.

Dík svým cestám, viděl jsem během těch kritických let přes sto továren. Nepořádek nevládne všude, je velký a snad i nenapravitelný v ohromných organismech, ve velkých družstvech, které nejsou řízeny jedinou rozvahou, za vše odpovědnou, nýbrž zájmovými skupinami, správní radou, přemýšlejícím předsednictvem. Jinde zase, kde se může uplatnit osobní vliv, člověk pozoruje překvapující známky životnosti, boje a často i vítězství. Většina starých podniků prostřední důležitosti vzdoruje tvrdohlavě. Mají velmi málo nezaměstnaných. Vynakládají dosti energie, aby se dostaly do konjunktury a sklízely často úspěchy. Dovedou obětovati své rezervy až na nejvyšší stupeň. Jenom jim nutno vděčiti, že na př. Francie může ještě pracovati a nemusí se oddati zkáze a bídě s anarchií.

Navštivte podobný dům a uvidíte majitele. Je to majitel »staré známky«, jak říká filosof z Esayí. Brzo vstává, pozdě jde spat, pracuje dvanáct hodin denně, zná svůj materiál, má čas na všechno se podívat, čte sám korespondenci, kterou podpisuje, zdraví zaměstnance a oslovuje je při potkání. Zkrátka, je to šéf hodný svého jména. Otažte se jeť na něco a on vám odpoví bez nesnází. »Zaměstnávám

stopadesát lidí. Jsme jen malým podnikem. Založil jej můj děd s otcovy strany. Jsme akciovou společností od začátku století, ale vše zůstává v rodině. Samozřejmě, že akcie nejsou kotovány na burse. Jsou rozděleny na tři díly. Jeden mám já, můj bratr má druhý a ostatek naše matka. Co vy-děláme, vkládáme vždy do podniku. Ale nerozšiřujeme. Jak bychom mohli? Jediné abychom vytrvali. Během třiceti let změnili jsme zařízení asi třikrát a hodně radikálně. Hledáme a nalézáme, nechceme zahynout. Nechceme pocho-vati ani ty, kteří s námi pracují. Velké podniky, které se usadily v kraji, mohly nás ruinovati již asi desetkrát. Nyní samy jsou na pokraji zkázy. Možná, že nás zavečou do té měly, jsou egoisty a slepí. Tím hůř! Zahyneme krásně, totiž v práci a v boji!«

Tento krátký rozhovor, který jsem velmi často slyšel, je vyznáním naivní, ale upřímné víry toho, co by se mohlo nazvat rodinným kapitalismem, opravdu si zasluhujícím dalšího života.

Jakým megalomaniackým omylem tento vyzkoušený systém, menší, ale solidní, zplodil jiný, přímo monstrum, mezinárodní kapitál, hru kolosálních podniků a správních rad, zkrátka podvod a bluf? Příští generace historiků bude mít velkou práci, aby vysvětlila vznik tohoto kolosa o hliněných nohách.

Bude-li chtít poctivě vše vysvětlit, radím jí, aby studovala především biologické vědy, jejichž zákony řídí jak jednotlivce, tak i celou společnost.

Jeden z biologických zákonů řídí rozměry organismu. Neviděl jsem dub vysoký sto metrů. Jsou lidé abnormálního vzrůstu, ale nikdy jsem nepozoroval čtyř- až pěti-

metrového člověka. Jinak řečeno, každý jednotlivec svého druhu dosahuje nebo jen málo přesahuje stanovené rozměry, od nichž se nikdy neuchýlí. Velké podniky, velká města a obchodní jednání nemohou těžce hřešiti proti tomuto zákonu, aniž by nepropadly zkáze a nepořádku. Mezinárodní kapitál není proto zjevem biologickým, nýbrž patologickým. Založil k svému neštěstí velké akciové společnosti a společnosti anonymní, ale mohl míti z nich smrt.

Podle zákona psané slovo má přednost před mluveným. Finanční velkopodniky zdůraznily toto axioma. Tisíce akcií prodaných na druhém konci světa v Argentině a na Novém Zélandě jsou výhradně písemnými závazky. Pokušení může býti sebe silnější a přece se člověk neodváží oklamati strýce, švakra, důvěrného přítele. Ale Argentinec, lidi, které nikdy neuvidím? Nebudou ani moci přijíti, aby mi něco veřejně vyčtli. Tak mezinárodní kapitál zabíjí víru v psané slovo. Za to ale ústní závazek má nebývalou váhu. Všichni návštěvníci bursy používají slov a posuňků, aby se dohodli, a nemohou si stěžovati, že by bylo mezi nimi nějaké větší nedorozumění. Řezníci z Villette vědí dobře, že plácnutí rukou je lepší než napsaná smlouva. Přímé styky lidí nepozbyly nikterak na důvěře.

Velké finanční podniky pohrdly rovněž biologickými zákony času. Čas dospívání, ač se mění s každým druhem, je přece vždy poměrně dlouhý. I život jepic předpokládá dlouhá předběžná stadia vývoje. Rozvoj zárodku děje se množением buněk a toto množení nemůže se ukončiti naráz. Jde-li o důležitý organismus, je k němu zapotřebí let a století.

Často u dospělého organismu buňky počnou se množiti embryonálním tempem a v brzké době vytvoří velký přírůstek. Ten je ale velmi choulostivý a neodolný. Vylučuje jedy, které otráví celý organismus a sám první zahyne. Říká se tomu rakovina.

Podobně je to s nesmírnými podniky. Nemají kořenů, kostry, ani vnitřního ustáleného života. Tím vším hřeší proti biologickým zákonům a jsou odsouzeny velmi rychle a dramaticky zahynouti. Proto svět se dožil smutné zkušenosti posledních let.

Přel. J. M.

ROZANOV

Knihy moje jsou hněteny z mouky vymleté
z obilí, při němž osem byli lidé.

Rozanov.

I

Abychom seznámili čtenáře s Rozanovem, a aby si ho zamiloval, snad by stačilo podati některé z jeho děl nebo důležitější úryvky z různých knih, a to bez jakéhokoliv výkladu. Víme, že každý výklad vydává se v nebezpečí, že přidusí hudbu původního textu, a že tak osobní tón spisovatelův, hned důvěrný a nedbalý, hned vroucí a hořečný, bude nahrazen vždy poněkud nemotorným pokusem myšlenky, která systematisuje. A přece, jak se obejít bez komentáře, jakmile se jedná o neznámého cizího autora, který se nikomu nepodobá, neboť i v Rusku jest osamocen. A pak, v hojném a rozmanitém díle Rozanovově je třeba vybírat. Nuže, to jest právě věc velmi nesnadná, neboť napsal málo stran lhostejných; jinak zase

žádná z jeho knih nedává o jeho myšlénce plného pojmu. Ke všemu pak jeho myšlénky obměňují se podle jakéhosi vnitřního ustavičného vystupování, takže se zdá, že si po několika měsících vždy odporuje s tím, co nechával za sebou v nižších oblastech. Konečně Rozanov jest z těch klamavých spisovatelů, kteří jakoby se na první ráz celí dávali, kdežto ve skutečnosti jednají lstivě, skrývají se a jsou plni „zadních myšlének“. Jest třeba ho dlouho navštěvovati, abychom ho tak tak poznali a našli v něm zalíbení. A přece, i když jsme již hodně zvykli tomuto podivuhodnému člověku, nemáme nikdy jistoty, že jsme již u dna jeho myšlénky: jeho upřímnost a zvláštní kynická srdečnost často se zdají jen sehrány, „jen na oko“. Všechny tyto nesnáze vzrůstají ještě, když jej chceme přeložiti: znám málo prosaistů, u něhož sama slova, jejich spořádání na přízvuk, všelijaké zvláštnůstky v rozestavení větných částek, zahrávání s nuancemi pojmovými, vše to je tak vnitřně vázáno k emočnímu a racionálnímu smyslu věty, že v jazyku cizím vyjde z toho obraz když ne nadobro znetvořený, aspoň ochuzený a znechucený;

pravý Rozanov to nikdy nebude.¹⁾ Často, chceme-li vyňati „jádro“ čili „obsah“ některé jeho věty a řekneme si to „svými slovy“, podíváme se, že nám zůstane v prstech jen jakási všední pravda, jakési barvité obecné rčení. Ale v tom rouchu, jak ji Rozanov vyslal do světa, jeho myšlénka se jeví vždy neobyčejně bohatou smyslem a plnou tajemných resonancí. Není to proto, že by ji byl vyjádřil nějak zvlášť hezounky nebo výmluvně v řečnickém smyslu: Na tohle si Rozanov, chvála Bohu!, nepotrpí; podstatným jest u něho tón, hudba... Sám to ostatně poznamenává ve *Spadlém listi* (2. svazek):

„Není možno zaznamenati každou myšlénku, ale jedině tu, která jest hudební.
Právě proto nikdo nezačne znovu *Osamocení*.“

A hovoře o tomto *Osamocení* (kniha, v níž jest nejvíce „objevů“) praví:

„Nezpozorovalo se, co jest nového v „O“. Srov-

¹⁾ My tak příliš naříkati nemusíme už z velké příbuznosti jazyků slovanských. Důkazem toho jest Rozanovův Doslov ke komentáři „Legenda o Velikém Inkvisitoru“ Dostojevského v překladu dr. Josefa Vašicy, v *Nova et Vetera* 33.

návali je s „Vyznáními“ R. Nuže, především nevyznávám se.

Novým jest *ton*, ton rukopisů před Gutenbergem, sám ton. Ve Středověku nepsalo se pro veřejnost, neboť se neuvěřovalo. A literatura Středověku byla ve vši své rozmanitosti krásná, chvějící se, dojemná a hluboce plodná ve své zdrženlivosti a obezřelosti. Nová literatura jest v jistém smyslu mrtvá, protože jest příliš ohlédavá, dívající se stále, co kdo tomu řekne; a od vynalezení knihtisku nikdo vůbec nedovedl, neměl síly překonatí Gutenbergu. Mé skutečné, skoro tajemné samotě se to podařilo“. (*Spadlé listy*, I. svazek).

Což nepoznamenal již v *Osamocení*?:

„Tak jakoby ten prokletý Gutenberg olízal svým bronzovým jazykem všechny spisovatele, kteří tak ztratili, „tištění“, svůj obličej, svůj charakter a nemají již duše. Moje „já“ nenalézá se než v rukopisech, jako ostatně „já“ všech spisovatelů. Asi z tohoto důvodu zakouším pověrečný strach, mám-li roztrhati listy, sešity (i dítěte), rukopisy; a nic také netrhám. Uchoval jsem až do posledního všechny listy kolegů, mých soudruhů. Trhám jen s lítostí své rukopisy, neboť je jich příliš, a to s bolestí a velmi vzácně.“

Za těchto podmínek, a tím spíše, když by bylo třeba sledovati, abychom pochopili Rozanovovo „já“, nejen zvuk jeho hlasu, ale i tahy jeho písma, nebude dobře ponechatí autora *Osamocení* jeho osudu vůči cizímu čtenáři.

II

Vasilij Vasilievič Rozanov narodil se r. 1856. Věnoval se zprvu pedagogii a stal se profesorem ruštiny na kterémsi venkovské střední škole, potom přišel do Petrohradu a vydal knihu o Poznání, jíž si vůbec nikdo nepovšimnul; ale několika články v různých časopisech upozornil na sebe Suvorina, vrchního redaktora velkého konservativního a nacionalistického denníku *Novoje Vremja* (Nová doba), který si ho definitivně zamluvil; což nepřekáželo Rozanovovi, aby pod pseudonymem Varvarin nepsal do listů liberálních a radikálních. Kromě jeho prvního díla o poznání, jež sám později škrtl ze seznamu svých děl, skoro všechny jeho knihy jsou sbírkami článků, poznámek, myšlének: *Ve Světě nedefinovaného a nejistého* (1889), *Náboženství*

a kultura (1899), *Literární studie* (1900), *Legenda velického inkvizitora* Dostojevského (1899), *U Zdi Cirkve* (2 svazky 1906), *Pochmurná tvář* (1911), *Lidé světla měsíčního* (1912), *Osamocení* (1912), *Spadalé listí* (2 svazky, 1913 a 1915). Když propukla bolševická revoluce, uchýlil se do Trojického kláštera, slavné ruské svatyně nedaleko Moskvy, kde umřel r. 1918, vyčerpán bídou; přece však ještě v poslední době sebral poslední síly a napsal *Apokalypsu našeho věku*, která vycházela v malých sešitcích, díky darům několika subskribentů.

III

Jaký jest význam Rozanova?

Považujeme-li filosofii za vědu nebo spokojujeme-li se tím, že vidíme v jednotě podstatnou povahu filosofické myšlenky, tak ani tak Rozanov není filosofem; nezbudoval systému. Arciť, když přejdeme jisté texty, když podtrhneme jiné a „vydobjíme-li vemeno“¹, podaří se nám vybavití, nebo

¹) podle textu Písma: *Kdo silně tiskne vemená, chtě dojiti mléka, vytiská máslo*. PROV 30, 33.

spíše složití jakýsi dostatečně souvislý celek, jenž s doplňkem četných vztahů dal by to, čemu jsme si zvykli říkat systém; ale v tom pak nebude vlastní hodnota Rozanova, všechen jeho půvab, jeho moc. Jest v díle tohoto spisovatele hluboká jednota, již postihujeme bludištěm všech jeho kontradikcí, ale jednota ta nejeví se na první pohled jednotou řádu racionálního. Rozanov není z nynějších „myslitelů“ ve smyslu omezené jednosměrnosti, jež se obvykle zvrhá krátkodechou ideologií. Jak jsem již pravil, jeho knihy nejsou většinou než sbírky příležitostných článků a poznámek, myšlének uvolněných. V *Neznámé tváři* Rozanov reprodukoval skoro in-extenso (*Ruské hroby*) zprávu psychiatra a soudního lékaře Sikorskyho o případu náboženského šílenství, jež dospělo k hromadné sebevraždě kteréjsi skupiny fanatických sektářů. Ale k této zprávě o více než stu stránkách Rozanov připojuje v poznámkách úvahy, za čerstva jen tak zhruba zachycené reakce, jež v něm vyvolala fakta, studovaná učencem. *Ve světě nedefinovaného a nejistého* jest složena z velké části z listů psaných autorovi a z článků jeho stoupenců a

odpůrců; a zase jen v poznámkách dole na stránkách drobným tiskem najdeme vlastního Rozanova. Není možno v tomto dile, v němž se pojednává o sňatku a rozvodu ve vztazích k Církvi, postihnouti rozvinuti jedné jediné myšlenky. Rozanov krouží kolem svého námětu; pozoruje fakta, která ho zasáhla z venčí a hlouběji se vryla v mysl, ohmatává je z různých stran a vrací se vždy po dlouhých oklikách k témuž bodu. Všechny tyto pochůzky a rozběhy křížem křížem jsou diktovány jeho základním pojetím života erotického, toto pojetí však není leč matným odleskem jeho emocionálních, fyziologických reakcí. Arciť každá myšlenka, jakkoliv abstraktní a ryzí, má fyziologické kořeny, ale jest často možno přetíti tyto kořeny, aniž myšlenka ztrácí na své ceně; jinak však se to má s myšlenkami Rozanovými: třeba je vzítí s jejich kořeny, ba i s jejich hrudami prsti, jež na nich uvázly. Čtenář, který soudě podle zevnějšku myslel by, že nalezne v *Spadlém listí* nebo v *Osamocení* aforismy, ony myšlenky, jež zasahují ducha a hluboce se do něho vrývají, byl by zklamán. Autor nesnaží se podati více nebo méně originální

ideje, zhušťující v jednu naostřenou větu dlouhé úvahy :

Vyvolávám smích nebo pláč. Což se mi kdy stává, abych v *přesném smyslu* slova přemítal? - Nikdy. (*Spadalé listí*, I. svazek).

Čeho ostatně čekati ohledně „idejí“ od spisovatele, který prohlašuje :

Jakou činnost přál bych si vykonávati spisováním? Chlácholiti duši?

A přesvědčení?

Na to kašlu, zcela prostě. (*S. l.*, z. sv.)

Nad takovými nehoráznostmi se arci zamyslíte. Ale jen ztrpení, nesmíme hned bráti „literu“ na zlaté vážky, neboť ta zabíjí. Jsme u Rozanova, a dočteme se i takovéto rozprávky :

Jaký pomník byste si přál, aby se vám postavil? - Prostě vyplazuje jazyk na čtenáře. (*S. l.*, 2. sv.)

Slova Rozanova dlužno tedy vždy bráti „cum grano salis“, ať prohlašuje své sobectví, ať se šíří zdlouha o svých citech k své ženě, dětem, přátelům; neboť

v tomto vystavování na odív důvěrností jest pravé morální výstavnictví.

Říká přímo, že vydává své knihy, aby vydělal peníze, ale třeba tomu i jinak rozuměti :

Proč jsem vydal „Osamocení“ ?

Bylo toho třeba.

Byly též podružné cíle (hlavní, nejjasnější, abych se sjednotil s přítelkyní¹, ale nad to ještě to slepé a neodolatelné : Bylo toho třeba.

Bylo to, jakoby mne něco k sobě táhlo, když jsem se jal skoro jako stroj číslovati ty listky a když jsem je poslal do tiskárny.) *S. I., 2. svaz.*

Musel psáti a uveřejňovati, aby unikl samotě :

Levin má pravdu, že mi vyčítá sobectví. Zajisté, to jest ve mně. A právě proto jsem napsal (píšu) „Osamocení“. Psal jsem (píšu), žádaje si s úzkostí, abych zlomil tím neb oním způsobem kruh své samoty... Doslova kruh, do něhož jsem od svého narození začarován.

Právě proto křičím : vizte, co je to tady, ať to všichni vědí, nemožno-li to viděti, nemožno-li se toho dotknouti, přispěti mi na pomoc !

¹ Jeho žena, s níž měl pět dětí.

Jako člověk upadlý do hluboké studně volám na pomoc ty, kdož jsou „tam nahoře“, na zemi“. S. I. svaz. 1.

Totéž thema probírá i v druhém svazku *Spadalého listi*.

Ano, sobectví, ale co mne to stálo!

Odtud vychází též „Osamocení“: pokus vyjít z pod této příšerné záclony, odkudž jsem chtěl, ale *nemohl* vyjít. Není to nějaká zeď fyzická, ale zeď duchovní, oh! Kolikrát hroznější než ta druhá!

Odtud také mé přilnutí k „přítelkyni“, nebo spíše moje tajemná odvislost vůči ní... Jen v ní jediné našel jsem jisté cosi, jehož jsem potřeboval... Kdežto podstata „zdi“ záleží v „nepotřebuji mne“. „Nepotřebuji“... A tato „nepotřebnost“ jest tak krutá, tak žalostná, až by člověk vzlykal! Je to metafysické prázdno, v němž jest nemožno žít: v němž jako v uhličitě kyselině „nic již nedýchá“.

Nuže, ve mně jest dýchání. Přítelkyně mi právě dýchání umožnila. A „Osamocení“ toť úsilí, jak rozšířit toto dýchání a proniknouti až k lidem, jež miluju upřímně a hluboce.

Miluju, ale necítím. Vnímám jenom vzduch. Přál bych si mluvit, ale v prázdnu zvuk se ztrácí.

Nikdy jsem si nemohl představit čtenáře (rada

Strachova). Věděl jsem, že jsem čten. Ale bylo to, jako bych nebyl čten. A „nejsem čten“, „žádný člověk mne nečte - byly živější, skutečnější než to tak zřejmé, že mnoho lidí mne čte.

Pospíchám, abych uveřejňoval. Počítám peníze. Víím tedy, že jsem čítán; ale hned okamžik potom nastává změna před mými zraky, před mou myšlénkou, a „nečtou mne“, a „vůbec“, nic neexistuje.

Je to tak, jakoby moje oko (můj duch) bylo v úrovni stolní desky. Stolní deska jest tenký list. Nepatrný otřes, a objevuju to, co jest *pod stolní deskou*, něco zcela jiného než na stole. Na stole náš život, čteme, zmítám se; pod stolem - není nic nebo je to zcela něco jiného.

Zdá se, že se tu dotýkáme dna duše Rozanovy. A přece...

Můj Bože, jak si chráním tuto čistotu spisovatelovu: nezhlížeti se v zrcadle!

Nuže, často „se zhlížel v zrcadle“: sama jeho upřímnost se v něm se zalíbením zhlížela. A s pokorou, do níž uvádí jistou pýchu a tajnou rozkoš, sesměšňuje svoje jméno a svůj obličej:

Moje jméno mne zvláště mrzí. S pocitem odporu se podepisuju vždy „V. Rozanov“ pod svými člán-

ky... Šel jsem jednoho dne jednou ulicí. Pozdvihnu hlavu a čtu: „Německé pekařství Rozanov“.

V tom to jest: všichni pekaři jsou „Rozanovi“ a tudíž všichni Rozanové „pekaři“. Co také jiného mohou dělati takoví pitomci (s jménem tak hloupým)? Není horšího jména jako Kablukov (*Kabluk pata*), je to už až hanba... Vůbec jest krajně nepříjemno nositi jméno, které se vám samému nelíbí. Myslím, že Brjusov jest ustavičně spokojen se svým jménem. Právě proto *Díla Rozanova*, to mne nijak nevábí. Bylo by to směšné. *Poesie pana Rozanova!* ani není možno si to představit. Kdo bude čísti takových veršů?

— Co děláš, Rozanove?

Píšu verše.

— Hlupáku, lépe bys udělal, kdybys šel péci bochánky.

Je to zcela přirozené.

Toto odporné jméno bylo mi nad to dáno přidavkem k bídnému vzhledu. Kolikrát na gymnasiu (když žáci byli již opustili školu) zůstal jsem státi před velkým zrcadlem na chodbě, a co tajných slzí jsem prolil!

Jakýsi rudý obličej. Kůže zvlášť nepříjemná lesknoucí se (ne suchá). Vlasy barvy ohňové (když jsem byl gymnastou) a jež se ježí, jež trčí nijak ušlechtilé, jako kartáč (příznak mužnosti), tvořice

cośi neurčitěho, cośi naprosto směšného a co jsem u nikoho nikdy neviděl.

Pomádoval jsem je, ale ony se stále vztyčovaly. Vrátil se domů, vzal jsem zase zrcadlo (malé, jen tak do ruky): Kdo pak by miloval takový obličej?" Byl jsem jím poděšen. Ale *moji spolužáci milovali neobyčejně*, a byl jsem vždy jejich vůdcem (rozumí se proti učitelům, zvláště proti ředitelovi). V zrcadle, hledaje, div jsem si oči nevykroutil, „krásu obličej“, neviděl jsem zřejmě pohledu, „úsměvu“, vůbec života tváře, a myslím, že právě ten byl ve mně a že pro něj jsem byl od tolika milován (což jsem jím oplácel).

Ale u sebe jsem si myslel:

— Nikoliv, to jest věc odbytá. *Nikdy žádná žena nebude mne milovati. Co mi zbývá? Vejít do sebe, žítí budoucně se sebou, pro sebe* (nikoliv sobecky, ale duchovně).

Osamocení.

Soudí se někdy velmi přísně, ale i samo zpřilíšňování jeho upřímnosti prozrazuje chmurnou zálibu, s kterou rád vše snižuje:

Oči vyvalené oblizující se po něčem mlsném. To jsem já. Hezoučký, co? No, jakáž pomoc.

Jest cośi odporného v mém stylu. Co jest odporného, není věčné. Budu tedy na čas.

To odporné záleží v jistém uspokojení, často v jakémsi úchvatu před sebou samým. Jest to tak, jako bych si namazal břicho, aby bylo vzletnější. Pravda, že právě proto jsem často *létal*, a to má zřejmě svou hodnotu. Ale létání nemá svatou jasnost chůze. Co má větší cenu?

Můj ideál - pokoj, ušlechtilost, čistota. A jak jsem od toho daleko!

Když se člověk takto vidí, říká si: *jak jest literatura nesnadná!* Opravdu, jen ten jest „spisovatelem“, kdo má duši čistou, a kdo žil životem čistým. Jest naprosto nemožno spisovatelem se státi. Třeba se jím naroditi, a aby se biografie zdařila...

Jak jsem křečovitý a bídny. V jistém smyslu rozčuchaný. Když si člověk vydává počet (ze své bídy), jak jest nešťasten!

Obecně jest užitečno popatřiti na své starší spisy (já, nikdy). Naráz poznáváme svou míru. V té chvíli všechno jest „úchvat“, a snad v tom je *fatum*. Ale léta ubíhají, obracíme se nazpět a říkáme si: Lež! Lež! Smutné a strašné! (Když jsem dělal korektury „Monarchie“). (*Spadalé Listí*, 1. sv.).

„Jak pokořujícím jest pocit mé nízkosti“, poznamenává, když zakouší trapné zklamání z toho, že se málo o něm mluví.

A ještě:

Všechny moje vady a hříchy bylo toliko malichernou zvědavostí intelligence, nebo lépe řečeno, sváděly se na „nechat to běžet“, „dobře tak“. Neměly úhrnem žádného důvodu bytí. Nikdy se mi neřest nezažrala do útrob, nikdy mi nepopletla hlavu.

To proto, že jsem málo znal zlo. Právě proto moje úsudky o světě nejsou snad příliš hluboké. Ve vroucích neřestech odkrýváme druhou tvář měsíce, která se nikdy ke mně neobrátila.

Prohlašuje, že jest cosi „zkamenělého“ v jeho myšlence, ale praví nám též, že se nesetkal než s třemi lidmi, kteří byli inteligencí výše než on, a že přišel na mnoho věcí, na něž nikdo před ním nepomyslel, byť se jmenoval Leontěv nebo Nietzsche.

Svěřuje-li nám se zálibou:

Leze po mně strašně červí havěti.

Což nás neuvědomil předem:

Na mně i bláto se pěkně vyjímá, protože jsem to já.

A popisuje takto svou duši:

Moje duše jest zhnětena z bláta, mírností, líbezností a smutku;

Aneb ještě lépe:
Rudé rybičky, jež si hrají na slunci, ale v akvariu,
plném hnojůvky.
A neumírají, ba cítí se tam velmi dobře ...
Neuvěřitelně! A přece jest tomu tak.

(*Osamocení.*)

Zajisté, Rozanov plným právem mohl protestovat proti tomu, aby nebyl, jak to činili jeho první kritikové, sdružován s *Vyznáními* Rousseauovými. Rozanov se nezpovídá v tom smyslu, předně proto, že jest neschopen *vyprávěti* ať jakýkoliv příběh, a pak a zvláště proto, že nemá nic z toho, co činí soudce soudcem: nepřistoupil na žádnou stupnici hodnot. Stává se mu často, že pronáší, zvyšuje tón, velmi tvrdá odsouzení, ale to jsou toliko chvilkové rozmary, výbuchy pomíjivého jitření. Jeho postoj vůči životu jest podstatně postojem diváka krajně zaujatého vším, co se děje před jeho očima:

Přišel jsem do života, abych *viděl* a ne abych *ko-*
nal, „ani abych soudil“, mohl ještě dodat.

Stejně nemá způsob Rozanovův nic společného se subtilními analysami takového Amiele, neboť

náš ruský spisovatel neumí a nechce nic vysvětlovati: co nevidí přímo, jest pro něho nenapravitelně ztraceno, totiž pro jeho záznamy. Jeho vidění jest ostré, jeho pohled krouží se do velikých dálek, ale zachycuje vždy jen jedinou věc, aby nám ji pak podal tak, jak se mu zjevila, nikdy skoro nesnaže se dedukovati, aniž vázati jednu zkušenost s druhou. A přihodí-li se mu, že generalisuje a uvádí ve vztah své vniterské objevy, činí tak s jakousi nenuceností, ba nedbalostí, že jest patrnó, jak málo ho to zajímá.

Když tedy ani vyznání, ani aforismy, ani analysy, co nám tedy poskytují tyto dvě objevitelské sbírky - *Osamocení* a *Spadalé Listí*?

Noční vítr fíčí a strhuje listí se stromů. Takto život ve svém prudkém uplývání rve nám výkřiky, úpění, vzdechy, neurčité myšlenky, nejasné city... Jsou to jen zvukné střípky, a přece představují jistou hodnotu faktu, že padly přímo s duše, tak jak se vyskytly, bez jakéhokoliv účelu, bez úmyslu; nic cizího se k nim nemísí... Zcela prostě duše „žije“... totiž: „žila“, „oddychnula“...

Měl jsem vždy zvláštní zálibu pro tyto nenadálé výkřiky. Tryskají z nás vlastně bez přestávky, ale

nemáme pokdy (nemáme papíru po ruce), abychom je zapsali a tak zmírají. Jest nemožno později si je připomenouti. Přece však se mi podařilo, že jsem je časem zaznamenal. Moje poznámky se hromadily, a na konec jsem se odhodlal sebratí toto spadalé listí...

Proč? Komu je toho zapotřebí?

Mně, zcela prostě.

Kdo tedy jest vlastně Rozanov?

Nejprve *originál*, ve všech významech tohoto slova; prazvláštní bytost, mající svůj způsob cítění, myšlení, jenž nenáleží než jemu, vidění věcí zcela odlišné od vidění ostatních spolubližních jedinečný příklad člověka tichého, který se nebojí podstatného odlišení, který naopak si v něm libuje, který se vyznamenává tou velkou původností, že svou původnost uchovává netknutu a že ji zjevně projevuje. Neboť „původním“ jest vlastně více nebo méně každý; ale každý se snaží uvést se v souhlas (v akkord) s tou neb onou sociální ladičkou, a přizpůsobiti se tomu neb onomu typu. Rozanov jest sám sebou, a to bez jakéhokoliv úsilí; jemu naopak jest nesnadno uvést se v souhlas se spolubližními, nemůže jich jaksi pochopiti, nemůže se jim učiniti

chapatelným. Neboť nevidí, co kde kdo vidí, a co on vidí, nikdo nevidí.

A přece tato zvláštní a samotářská bytost byla posedlá potřebou tvořiti, totiž vycházeti ze sebe a zjevovati se druhým, jsa sociální právě svou nesociálností; a zvláštním paradoxem měl neobyčejný dar slova: co žil a co bylo tak rozdílné od zkušeností ostatních lidí, že nemohl to vysvětliti a logicky dovoditi, podařilo se mu přece sevřítí ve formu, která působila přímo na čtenáře přízvukem a rytmem věty, zvučností slov.

Rozanov úhrnem je *básník*. Jeho jazyk jest poetický v nejširším smyslu slova, řekl bych „claudelovský“. Jeho styl jest přesným zobrazením tepu jeho vnitřního života. Umění Rozanovovo jest tedy veliké, ale umění to slouží jen hrubé pravdě: záleží mu na tom, aby byla vyjádřena jak jen možno bez přídavku a bez opomenutí, bez zvláštního „pořádání“, naprosto osobní zkušenost. A lstivosti, roztomilosti, opentlování spisovatelovy jsou celkem stylovými umělostkami, jež spějí o závod jen k tomuto jedinému cíli pravdy, Rozanov přilhává, jen aby byl zcela upřímný.

Jeho dílo poutá čtenáře jak po stránce esthetické, tak po stránce věcné. Jeho prósa jest důvěrná, vlnavá, spontanní, též však úskočná, zchytralá, vzrušující nedbalou strojeností, často koktavá, vždy však výrazná. Zkrátka „originál“, obluda stylu; co nám praví o sobě, má cenu objektivní, nebo lépe naopak jeho samota porušuje mu slova a láme je do jiného prostředí pod úhlem tak úchylným, že by takový Rozanov přímo pokoušel psychiatry, kdyby úhrnný dojem svou jasností a přesvědčivostí nezmocňoval se naráz ducha i srdce čtenářova.

Pro toho, kdo nepřipustí do řad pravdy leč to, co může býti ověřeno a kontrolováno pokusem nebo jinou methodou „vědeckou“, jsou tvrzení Rozanovova jaksí naivní a sofistická, nebo nanejvýš je to „literatura“; zájem esthetický jest u nich podružný. Ale kdo ví, že vědecká a filosofická myšlenka nemá výhradní monopol na pravdu, připustí, že zvláště hlas bytosti hluboce samotářské, takového jedinečného lidského exempláře, může nás něčemu naučiti, neboť přichází z míst, pro nás lidí sociální, neznámých, jako jindy cestovatelé

ze vzdálených krajů, „kam lidská noha ještě ne-
vkročila“.

IV

Bůh libuje si ve Vesmíru, a Vesmír libuje si v Bohu
V tomť jest náboženství i modlitby.

Vesmír krásní před Bohem, a Bůh řekl v Genesi:
„Jak jest to dobré!“ A každá věc, a každý den.

Vesmír jaksi Boha okouzluje:

Vždyť vydal svého jediného Syna pro Svět.

V tomť jest tajemství.

Oh nikoliv! Svět se ještě neochlazuje. To se jen
tak zdá. Vroucnost jest jeho podstatou, láska jest
jeho bytností.

A ta osmahlá pleť, a ty tváře ruměnné. A ta ňadra
Světa. A tajemství jeho útroby.

A malý Rozanov, ztracený kdesi na jeho hrudi.

A jenž ssaje ustavičně mléko, jež z prsů těch teče.

Miluju cecíky Světa, zahnědlé a vonící, s troškou
chmýří kolem bradavek. A moje dlaně tlačí pruž-
né cecíky a Pán a Hospodár Vesmíru mne zná
na tu dálku a chrání mne.

A dává mi mléko, a v tomto mléce moudrost a
oheň.

A proto Boha miluju.

(24. prosince 1913, u matinky na klinice).

Základem, dnem duše Rozanovovy jestiť cit náboženský; ještě správněji: vědomí těsného svazku, který ho spojuje s Bohem, nebo jeho vniterný styk s Bohem. Bůh není mu předmětem úvahy rozumové, pocítuje ho fysicky, tak jako dítě tělo své matky.

Jsem podoben dítěti v lůně své matky, jež však si nikterak nepřejí, aby se narodilo: „Je mi tady dosti teplo“.

Jest mi lépe, když jsem sám, neboť když jsem sám, jsem s Bohem.

Mohl bych se zříkati všech darů, literatury, budoucnosti svého já; slávy, proslulosti velmi lehce bych se odříkal; štěstí, blahobytu, nevím... Ale nemohl bych se nikdy zříkati Boha. Bůh jest to, co jest pro mne „nejteplejšího“. S Bohem jest mi „nejtepleji“. S Bohem nikdy se člověk nenudí a není mu nikdy zima.

Bůh jest úhrnem můj život. Žiju jen Jím, pro Něho. Vně Jeho nejsem.

Čím jest Bůh pro mne? Mám z Něho strach? Ani dost málo. Miluju ho, protože mi dá budoucí život? Nikoliv. Protože mne živí? Protože mne stvořil a že žiju díky Jemu? Nikoliv.

Čím jest tedy pro mne ?

Mým ustavičným toužením a mou radostí. Radostí obzvláštní, která se na nic nevztahuje.

Jest tedy Bůh mou „náladou“ ?

Miluju toho, po kom toužím a kdo mi působí radostné dychtění, kdo ke mně mluví, kdo mi činí výčitky a mne potěšuje.

Jest to někdo, jest to Tvář. Bůh jest pro mne vždy „On“. Nebo „Ty“. Jest vždy blízký.

Toto pocíťování Boha, synovské, dětenské, a Rozanovovo vědomí vlastní slabosti, nemohoucnosti jednati sám od sebe, určují jeho chování vůči životu, jeho vidění bytosti a věcí.

Jeho duše se volně potuluje. Má též ostrý smysl pro život fysický, vegetativní. Odmyslíte-li si od slova „živočišný“ všechen hanlivý smysl, řekl bych, že jeho smyslovost, jeho city, jeho dojmy mají cosi živočišného. Ale tato protoplasmická povaha jest neobyčejně vědomá. Jest nadána subtilní a potměšilou intelligencí, která ho velmi soustřeďuje.

Rozanov jest dítě, nebo raději člověk před pádem. Ale přišel Dostojevský, a ten ho probudil k jeho bolesti. Vzpomínka na ráj jest v něm však ještě živá; kořeny jeho bytosti plouží se ještě v Edenu;

ale je to též člověk vnitřního podzemí. Odtud ta směs prostosrdečnosti a lstivosti, která nás v něm upoutává.

Odtud jeho protirečností bolesti: „Nejvnitřnější bolest ze mne samého“, pravil. A tento smutek ustavuje, bez ohledu na jeho žertování a jeho grimasy, základní tonalitu jeho spisů.

Smutek, můj ustavičný host. A jak miluji tohoto hosta... Myslím, že přišel a přisedl si prvně k člověku v onu soumravnou hodinu, kdy Adam „okusil ovoce zapovězeného“ a byl vyhnán z ráje. Od té doby nikdy se od něho příliš nevzdaluje. Jest stále kolem nás, objevuje se však zvláště v hodinu večerní.

Morálka tedy podle pevně vyměřených pravidel nepřirostla mu k srdci.

Nejsem nepřítelem morálky; zcela prostě nepřichází mi na mysl. Nebo lépe odlepuje se ode mne, když ji беру za téma (má-li mne k tomu někdo). Pravidla chování nemají se mnou žádné chemické příbuznosti: s tím se už musíte smířiti. Lidé, kteří měli pravidla chování, vždy mi byli odporní: zdáli se mi jako zhotovení v továrně, jako ztrnulí...

Nejsem luzou, abych myslil na morálku. Uplynuly miliony let, než moje duše byla zplnomocněna, aby běhala po světě. Jak jí mám teď říci: „Dušičko milá, neblázni, bav se podle morálky“?

Nikoliv, řeknu jí: „Bav se, dušičko, bav se, jak ti libo, moje milá. A až přijde večer, půjdeš k Bohu“.

Neboť život můj, toť můj den, a je to přesně *můj den*, a ne den Sokratův nebo Spinozův.

Osamocení.

Největší zmatek by působil u Rozanova jeho kult tělesností, kdyby se vytrhovala jednotlivá místa z pásma jeho „nauky“ a nedbalo se celkového ovzduší jeho myšlenky v tomto směru. Vidí všechno „sub specie carnae“ a duch jest mu toliko „aroma tělesnosti, povýšené na nejvyšší mocnost“. Kdybychom do „děl ducha“ nepřipustili tělesnost, bude to nic, „pouhé řeči“. To, samo sebou se rozumí, týká se způsobu vyjadřování. Řekne-li Rozanov „Tělesný“, znamená to tolik co plodný. Podle toho Bůh jest podstatně Otec, Ten který zplozuje a který oplodňuje. Proto každý náboženský úkon jest po výtce úkonem pohlavním, tu duše jest vždy

a u všech národů ženská. „Jen atheista jest bytost bezpohlavní“, prohlašuje Rozanov. „Není atheistou leč ten, kdo nemá smyslu pohlavního“. Atheista jest čirý spiritualista. Z těchto principů vyvěrá mystický erotismus Rozanovův, jeho kult rodiny, vášnivý zájem o židy a Starý Zákon; odtud vyplývají i jeho „rouhání“ a jeho bludné věty, na první pohled protikřesťanské. Vedle takového Nietzschea a jeho horečné zvánělosti, jak jest Rozanov teplý a hřející! jako vlhký chlív, plný živočišného pachu. Jakoby myslel kůží, útroby celého těla: pohlavnost sublimuje do zvláštní vznešenosti, že nabývá významu metafysického, náboženského. Láska pro něho nic neznamena, neváže-li se na ni pojem rodiny a plození. „Rodina jest nejaristokratičtější formou života“.

Špatný román znečistil manželství do té míry, že je připravil o všechnu náboženskou svátostnost. Proto Rozanov akcentuje živočišnou a tělesnou základnu rodiny; intelektuální pojítka jsou podružná.

Přiznává se nám, že ženy těhotné působí naň zvláštní přitažlivostí, a dodává: „Rád bych viděl

celý svět těhotným". Jeho knihy, jeho listy oplývají obrazy sexuelními, nepřestává oslavovati dobře spořádaný rodinný život, dům, krb a blahé teplo dětských postelí.

Tím vysvětluje se též jeho zvláštní záliba v lidech ponížených, drobných, kteří ve svém koutku nezabývají se leč tím, že „dobře pletou punčochu svého života“ :

Pěstuju jaksi fetišismus věcí drobných. Drobné věcičky jsou mými bůžky.

Všechno palácové bylo mi vždy cizí.

Nemiloval jsem to a neměl jsem k tomu žádné úcty.

Jest výslovným ctitelem Otce a proto v kněžích jeho Syna (jsme v církvi pravoslavné) ctí zvláště jejich tradicionalismus, jejich přidržování se mravů patriarchálních; početnost popských rodin jest mu zvláště milá. V této fási svého života Kristus s jeho „tváří temnělou“ a „muži bledosti měsíční“ (asketové) nahánějí mu přímo hrůzu, zato však lne celým srdcem k *církvi*, kostely, kult, obřady a zvyky náboženské, jež dodávají dennímu životu jistý rytmus, harmonii, probouzejí v něm zvláštní něhu; neboť duch jeho dychtí po všem, co přísluší

k řádu, co život zjasňuje, a řád pro něho není jakousi vnější disciplínou života, nýbrž přímo výrazem jeho plnosti, jeho plodnosti.

Už tím kult tělesnosti u Rozanova nepřipouští myšlénku svobody těla; naopak každou jeho nevázanost přímo zavrhuje. Právě v tom tkví jeden nejpozoruhodnější rys mystického erotismu ruského spisovatele. S tohoto hlediska nepořádek života pohlavního, rozkošnictví, nestřídmost, každý odstín prostopášnosti jsou věci ryze spiritualistní, pocházející z *duchů* zlých, zvrhlých, tělesnost zne-
svěčujících; to mohou dělati jen atheisté, lidé bez náboženství, neboť tělesné spojení nezbytně tíhne k tomu, aby nám připomínalo rajskou nevinnost, abychom po někdejší čistotě zatoužili. Zhýralost jest smrt života pohlavního, a tím konec konců smrt duše.

Cudnost jest v úhrnu zářením pohlaví. Ale nejvyšší ideál čistoty nám skýtají manželé, nikoliv panny.¹ Posvátný ten svazek nevylučuje aureolu velikosti. Když manželství jest to, čím má být, tu

¹ Proto v životě křesťanském *katolickém* každá panna se zasnuhuje Kristu a jen potud jest pannou ve cti.

jest to tak, jakoby svatební závoj nikdy se nesnímal s čela nevěsty... Jen zkoumejme hlouběji cudnost: ctnost ta má smysl jen při *pohlaví*, výlučně při pohlaví; není to vlastnost intelligence, zvláštnost charakteru; cudnost toť ústa člověka v vůči pohlaví, diskretní a nejopatrnější způsob, že s ním budeme nakládati jako s čímsi nedotknutelným, nehynoucň posvátným... Cudnost jest rys pohlavnosti činné a ne pohlavnosti němé... Úkonem pohlavním, v jeho duši i pravdě, jenž dnes jest úplně ztracen, zavalen samou nečistotou, pokálen nejodpornějším rozumářstvím, neruší se cudnost, naopak v něm se hledá a — mysticky se dovršuje.

Právě proto život erotický má býti uspořádán nábožensky. Hyne-li hned rodina, je to právě nedostatkem náboženského uspořádání.

V

Křesťanství bylo Rozanovovi zřídlem antinomií, v nichž se zjevovala jeho nejhlubší povaha. Zprvu, dokud chtěl mít vše lidsky rozřešeno, vůbec křesťanství nechápal. Ba zacházel až tak daleko, že vinil Církevní Otce, jakoby si byli vypůjčili svá

pojetí o „základní společenské buňce“, již jest rodina, od svého prostředí římsko-pohanského.

Ale články, sebrané pod titulem: *Ve světě nedefinovaného a nejistého* se značně jeho základna rozšiřuje.

Způsobiti, aby byla rodina pocítována jako vystupování k Bohu, takový byl prostý a jasný účel článků tuto sebraných...

Zprvu nemůže se shodnouti s „algebraickým spiritualismem“ pravoslavného odmocněného náboženství. Potřebuje krev, sémě lidské a tělesnost nikoliv „in statu quo“, ale „in statu agendi“, přímo jako judaismus a mahomedanismus; neviděl tajemství vtělení v celé důsažnosti. Ale jest mu čím dál zřejmějším, že neběží jen o manželství z důvodů přirozené tělesnosti.

Běží o něco mnohem důležitějšího. Je to „život“ (mateřský), který vniká do náboženství. A to je zcela nové. Co to jest „život“ mateřský? Realita, skutečnost. Co to tedy znamená? Náboženství se realizuje. (Není to nové pro Evropu?) Ať život pohlavní se stane náboženským, ať zavládne skutečnost náboženská! A ještě způsobem konkret-

nějším: právě rodina to jest, jež se navždy nasto-
luje přímo do srdce civilisace,¹⁾ historie. Rodina
vchází do kostela právě proto, že jest rodinou...
Jak bude sladko živiti děti, jak bude sladko cho-
diti do kostela! Ano, víra líbezná, *fysiologicky*
svěží, místo naší hořké únavy...

Dokud nebesa jsou krvácející a obývaná Býkem,
Pannou, Kozorohem, Beranem, mír vládne na ze-
mi: Toť zlatý věk. Když nebesa jsou vodnatá,
„čistá“, „spiritualisovaná“, tu země jest krvácející,
a Kruppové a Moltkeové mají na ní své slovo.
Ano Moltke dnes jest tak význačný jako Ruth
před třemi tisíci lety.

Hle, proč kůže jest esthetickým principem v člo-
věku... Bez kůže něha, vášeň, láska staly by se
nepochopitelnými; ani by jich nebylo... A tak
kůže, tento esthetický princip člověka, tají v sobě
zároveň nejdůležitější střed života, jeden z koře-
nů života.

Kůže jest esthetická. Nuže, esthetické, toť již duch.
Jakmile však esthetika se stává možnou, stává se
možnou i morálka; cíl, k němuž má směřovati
„cesta spásy v manželství“, jestiž právě morálka
kůže, nevinnost kůže, cudnost kůže, svatost kůže.

¹⁾ Bylo to psáno v době, kdy Církev katolická zdůrazňovala
kult Nejsvětější Rodiny.

Vzpomeňme na slovo Krista vzkříšeného Magdaleně, která jinak nechápala lásku: „Noli me tangere“.

Viz mne, ale nedotýkej se mne. Obličej se nám vsutku jeví nejduchovnější částí člověka; co je to však obličej (*visage*, nač se patří)?

Jest to přepis ve značkách „gutenberských“ temných hieroglyfů, skrytých naším očím, v nichž se projevuje struktura (nikterak spiritualisovaná, zdá se,) mateřství a otcovství...

Obličej, právě tak jako květ, vyjadřuje život *vejce* a *semene*.

Člověk stvořený k obrazu a podobnosti Boha, má takřka dvě rozdílné orientace; jednu k vnějšku, druhou k vnitřku:

jedna ustavuje jeho zjevný obličej, obrácený k světu, druhá jeho tvářnost noumenální, obrácenou k jinému světu, k tajemným hvězdám neastronomickým, k lilijím, jež nejsou z našich zahrad.

Svým obsahem, svou funkcí pohlavnost jest noumenální, jest řádu transcendentního, náboženského. V ní se vyjadřuje druhý obličej člověka, obličej skrytý (nesnadno pochopitelný), *extra rerum terrestrium*. A neodolatelná přitažlivost k to-

muto obličej vyvolala příkázání Starého Záko-
na..., a podnítila ony strašné a zvláště nepocho-
pitelné bouře, jež tu často burácejí, a jež myšlénka
empirická nazývá „pohlavními anomáliemi“. A
vše to jest velmi skutečné. Možné pak to jest jenom
tím, že pohlaví vychází z mezí přírody, proto je
náboženství zabírá do svého svátostného stavu
nadpřirozeného. Protože pásmo přírody jest tu
přetrženo, protože řád fysický viditelný (a fysio-
logický) jest zde přerušen. Protože jest to obraz
jiného světa, který tudy a jediné tudy vnikl do
našeho světa; zmocňuje se nás strach, máme-li
věci ty jmenovati jich jménem, bojíme se na ně
„popatřiti“... A jen tehdy, když na ně popatříme,
rodí se duše se vzpomínkou na tu jedinou duši.

Po těchto všech hymnologiích manželského života
přišla doba úzkosti a „tvář Kristova“ ho zase vši
silou přitahuje. Když mu zemřela jeho žena, stává
se znovu křesťanem, neboť :

Kristus se nezjevuje než slzím. Kdo nepláče, nikdy
neuvidí Krista, a kdo pláče, uvidí ho nevyhnu-
telně...

A jak jest pochopitelné toto mlčení, týkající se
manželství, těla, zbytečné obřezování.
A Starý Zákon pomíjí. A jest jen Nový Zákon.

Ale jak jsem se to do toho dostal? Jest to opravdu pravda? Nevím. Přichází mi to na mysl ponejprv v životě...

V Církvi se odlišuje jistý proud, v stínech se prodírá... je to jakési černé světlo kolem jakéhosi černého slunce. Nepopatříme-li do tohoto světla, ničemu neporozumíme; uvidíme-li je, jsme ochotni připustiti, že slunce jest vskutku černé, a pak vše se nám rozzáří až do poslední nitky, až do posledního slova. A právě toto černé slunce, právě tuto universální smrt a metafysiku smrti mají na paměti mnichové.

Křesťanství integrální realisuje se jen v klášteře. Jest to týž problém rodiny. Klášter, toť fakt. Vně kláštera křesťanství jest chaotické, jest jen „nomen“. Kristus přinesl zcela něco nového, něco, proti čemu humanisté nikdy nic nezmohou. Co se týká hostiny kultury a vesměrného bratrství, ty byly již před ním.

V křesťanství nemocní ošetřují nemocné, nemoc působí na nemoc.¹⁾ Tam, kde není této jednoty vzájemné pomoci v utrpení, křesťanství jest matné, retorické, neskutečné.

Jakmile se zpřetrhají svazky mezi lidmi a se zemí, vchází království Kristovo ve svá práva.

Můj kuň, moje žena, mé děti. To se pak vymyká

¹⁾ „Moc v nemoci se dokonává“. Sv. Pavel.

ze zorného pole křesťanství... Dokud se neodříkáme, svět není pomíjivý a jsme prostě pohany... Esthetika jest jen okamžik, a věčnost právě není esthetika... Možno estheticky umřítí, ale jest na-prosto nemožno estheticky žítí... Život ukládá svá práva...

Konec konců esthetické pásmo jest zřejmě bílé, studené. Kdežto teplo světa jest obsaženo v těchto hrubých výrazech: *Můj kůň, mé děti s černýma očima.* A každá věc má *své* jméno, jest osobní, konkrétní.

Jediným důvodem žítí v křesťanství jestiť tvář Krista Spasitele... Oh! duch Kristův jest opravdu nový, jediný, neslýchaný... V pravdě, toť „nové zjevení“... Pojednou království, bohové, hry staly se mi zbytečnými, bez užitku. Moje rakev jest již přichystána... Nezbývá mi již než čekati na troubu posledního soudu, na vzkříšení. Nynější život Evropy jest jakýsi pomíjející vpád, vzpoura proti Kristu, nepořádek, anarchie v božských plánech. Lidské stádo se vzbouřilo... Nic nebylo předvídáno, nic se nemělo ve skutečnosti vkládati mezi Krista a vzkříšení těla. Organisovali jsme pokrok v domnění, že unikneme Soudu... A proto jsou tu mnichové, kteří vám praví svým životem: „Neunikli jste nijak Kristovu jhu; v tom smyslu není

ani řeči o historii! Ničemu jste neporozuměli! Mezi Kristem a Soudem není ani času, ani prostoru!"

Zázrakem evangelických slov a důkazem jejich nebeského původu jest právě jejich ton: nikdy nikdo nám nepravil tak strašné věci v tak něžné formě. Trestání tak vyjádřené jeví se nám nesku-tečným, a dojatý čtenář pláče nad katem, aniž by myslil na oběti. Tato sladkost láme každý odpor, a člověk sám podává ruce svým okovům a dychtí po ranách:

Tohoto ducha poslušnosti vůbec není ve Starém Zákoně, kde trestání a pykání jest vždy krátké, fysické. A v celku Israel nemá nikdy strachu... Dáti se svobodně, takové jest velké pokušení člověka v Evangeliu. „Můžeš-li; ostatně, nikoliv jak já chci, ale jak ty chceš.“

Příkázání Starého Zákona a vzpoura.

Svůdnosti Evangelia, a poslušnost.

Hrůza jest v srdci těchto slov, jejichž obal jest tak sladký. A jako nepodaří se nám proniknouti fotosferou slunce k jeho jádru skrytému, nikdy dosti nepochopíme toho, co říkají tato slova. Jejich

hudbou pohroužení jsme do jakéhosi hypnotického stavu.

Odcházím, přicházím, jím, spím, všeho ochutnávám, ale raduji se jen s Ježíšem, může říci každý autentický křesťan...

Umění, dobrá tabule a veselí života, vše to se vplížilo do křesťanství podloudně. Řekne se: „Je to dovoleno“; ale neřekne se: „Je to tak dobře“.

V každém století, na každém místě, v každé duši nalézáme vždy toto: „Kristus něco jiného“. Ale toto „něco jiného“, přidané ke „Kristu“, slábne a ztrácí svůj význam tou měrou, jak Kristus vítězí.

Jakmile se pokoušíte oživit rodinu, umění, literaturu, ihned, jakmile se oddáváte něčemu z celé duše své, vycházíte osudně z křesťanství. Jakmile rodina se stává vážnou, křesťanství se stává vedlejší a rodina se horší. Když křesťanství jest vážné, tu rodina hravě se pořádá a lepší se.

Oči pravých křesťanů skvějí se neskonalou radostí; jest v jejich pohledech něco nebeského, definitivního, světelného, co vám zaráží skoro dech...

Jsou-li kde květy, bude to jistě za hrobem.

Hrozný pomyslen! A ještě hroznější věc je to, že všechno to miluju právě takové, jaké to je. Úpím a miluji, úpím a miluji.

A tak když zaklepala smrt, Rozanov obrátil se naprosto ke „Krásné Tváři, smáčené slzami“. Smířil se s Církví, jak to předpověděl v *Spadalém listí*:

Zajisté, přese vše zemru v Církvi. Církev jest mi neskonalé potřebnější než literatura (nijak zvlášť potřebná), a kněžím dávám přednost přede všemi lidmi. Ale umíraje uprostřed nich, budu umíratí trpě jaksi *za ně*.

Z franciny podle B. de Schloezera J. F.

svých pozemcích, pamětník mnoha žní, pozorně si zaznamenávající do svých kalendářů důležité události roku. Jeho zájem, jeho zaměstnání, jeho zvláštní záliby, dlouhá zkušenost dávají mu všechny možnosti k tomu, abych přijal jeho svědectví; ví, co tvrdí, nemohu o tom pochybovati.

- Je to syn tohoto starce; přichází k svému otci zřídka kdy, žije ve velkých městech, na venek přichází jen za zábavou, zajímá se málo o to, co se děje na polích. Snad mluvívá pravdu v tom, co ho zajímá, ale při této věci svědectví jeho bylo by málo jisté.

- Je to cestující, jenž občas prochází tímto krajem, jeho obchody nemají žádného vztahu k zemědělství. Jeho svědectví zaslужuje málo víry; co tu a tam pochytil a o čem mluví s takovou jistotou, nemá valné ceny. Mluví do větru.

3. Prozkoumání a aplikace druhé podmínky.

Dlužno-li býti opatrný k nedobrovol-

Charles BRAIBANT:

KRÁL SPÍ. Román.

Z francouzského originálu přeložil Miloš Hlávka. Typografickou úpravu navrhl Josef Hesoun. Vytisklo Tempo v Praze garmondem písma Bodoni. Vydalo nakladatelství Sfinx, B. Janda v Praze, 31. října 1934 jako 11. svazek Evropské knihovny. Formát $21\frac{1}{2}$ cm $\times$ 14 cm, str. 320. Za 35 Kč.

Myslím, že tyto orientační listky děláme pro vzdělance, pro přátele, kteří ještě studují, a ne pro »lid«, necvičený ve vědách a v umění písemném; tomu by arci takové knihy mohly býti pohoršením. Cožba jest vážným zaměstnáním ve Studiu. Naskytou se často realistické stránky, vzhledem k moraliť podobné fotografickým negativům, a jen dobrý čtenář, pevný u víře, může z nich mít užitek; neboť doba jest taková, že i když sebe dychtivěji vyhledáváme zářivé pravdy a příklady vznesených ctností, nevyhneme se na těchto cestách hledání těm zjevům, jež Baudelaire nazval Květy zla.

Francis JAMMES:

ČTYŘVERŠÍ. Vybral a

přeložil Svatopluk Kadlec. Vyšlo jako IX. svazek Pourovy edice, v Praze XIII., Vinohradská 10. V úpravě Alberta Vyskočila vytiskl Jan Mucha ve Velkém Meziříčí. Kromě vydání na velínu vyšlo 75 číslovaných výtisků na holandském papíře Panekoekově. Formát $17\frac{1}{2}$ cm $\times$ 11 cm, str. 68. Velín 18 Kč, ruční 30 Kč.

Motto Nic není tak krásného jako vytříbení genia, ona chvíle, kdy básník, říkáje o nebi, že je modré, ví, že říká vše a že každá jiná věc by byla zbytečným epithetem.

-(Lucien Daudet.)

Charles BRAIBANT:

KRÁL SPÍ. Román.

»Zde možno studovati sílu tradic a dědičnost rodovou. Z rozvratu mocného selského rodu šampaňského, a z konfliktu mezi vládkyní dědiny a jejím synem, marně se pokoušejícím vyváznouti z rodových pout, vytvořil autor mohutné podobenství 19. věku, jehož události a příznaky - nástup měšťanských vrstev, rozvoj průmyslu, počátky moderního patriotismu a socialismu, válka v roce sedmdesátém, otázka francouzsko-německá, otázka židovská atd. - jsou organicky zapjaty do celku a nazírány i vyličený krásně typisovaným občánkem století. Právě tímto úmyslně skresleným pohledem dosahuje autor - sám ředitel knihovny a archivu ministerstva námořnictví v Paříži - živé a dokumentární plastičnosti, nehledíc k jeho slovesnému bohatství, které vybírá ze všech oborů lidské činnosti i ze všech vrstev a tříd podle záměru - se základním názvukem rodných šampaňských provincialismů.«

Tak praví reklamní záložka. A celkem dosti výstižně. Jenom bychom změnili to trochu pohrdavé rčení: »vyličený krásně typisovaným občánkem století«. Krásně je to arciť vyličený. Ale vypravující není ani tak »občánek«, jako spíše obhroblý venkovan, jehož školy, už tehdy duše pustošící, nezmohly k své prostřednosti, a jenž tak si uchoval zdravé vidění na věci zvláště v poměru »venkov - město«. Mnoho se u nás starají spisovatelé a novináři o lid a venkov. »Ach, kdyby nechali lid na pokoji,« říkával Březina, když s lítostí pohlížel na úpadek takových rolnických Jaroměřic jen za jeho paměti. Tahle kniha by se měla zvláště čísti, aby se vidělo hospodářství housenek v zahradách venkova, až do té doby ještě útulných a milých k odpolednímu nedělnímu posezení, jak dosvědčují i naši básníci, a jak jsme sami v mládí zakusili. Tolik k zevnější, informativní stránce díla. Neboť dílo to jest. K původnímu umění, zachovávajícímu venkovu všechnu jeho čest, poesii i humor, druží se věrně »myslitel«. Schválně užíváme tohoto otřelého slova, aby vynikl rozdíl prostředí děje, přibarveného voltairánským liberalismem doby, od vlastní ideové podstaty, jež jest zcela jiná. Ta se lépe pozná na těch šťastných místech, kde dobré slovo na způsob kalendářových pranostik a průpovědí vyvstane z proudu vypravování běžného jako jasné kvítko z trávníku. To nejlépe vysvitne z ukázek:

»Takoví jsou všichni francouzští měšťáci: tajnůstkáři jako krtkové, jakmile běží o jejich groše. U nás se zastírá jmění a láska se staví na odiv. U Angličanů a Američanů je tomu naopak« (str. 38). - »Štěstí z bezpečí, které je pro měšťácké duše tím, čím byla pro někdejší duše naděje na věčnou spásu, mělo se státi podle opilých představ Marlinových podnoží její vůle. Dobrala se v těchto hodinách vrcholu lidského

života: prvního doteku s pravou odpovědností.« (39.) — »Lháři, zhýralci (to jest opilci, protože u nás není jiný způsob hýření vůbec znám) se ani neodvážejí překročit práh jejího domu« (43). — »Zdá se, že ruský sedlák všechno promine svému pánovi, jen ne to, že s ním nepromluvil ani slovo, protože i kůň prý má rád, když se s ním mluví. U nás se říká jedné osobě, která není ani za mák pyšná: »Ta je výřečná.« V celé Pargny není ženy výřečnější a muže výmluvnějšího než je Marlíza« (46). — »Dobrá srdce zůstávají skryta v hloubi hrudi a jen oči poučené dlouhým přátelstvím mohou v nich číst« (53). — »Toho dne jsem pochopil, že pravá vášeň je jen v srdcích žen. A čemu my muži říkáme naše vášně, je jen pouhá, ubohá pěna. Vášně žen, ano, ty dovedou rozčtvrtit, vykuchat a rozdrtit svou oběť« (67). — »Vysvětloval jsem mu, že se peníze dnes staly tajným zdrojem veškeré moci. A naposled jsem mu více méně správně odhalil peněžní stroj, který pohání dnes celou společnost. Myslím, že jsem byl tehda profesorem, to jest, že jsem tvrdil vážně věci, jimiž jsem si nebyl jist...« (69). — Nakonec bych ho byl snad smířil s nezbytným názorem, že všechny politické instituce jsou špatné a ještě špatnější lidé, kteří z nich tyjí, ale že přes to může člověk hájit instituce, strany, lidi, jimiž pohrdá, aby ušetřil svou zemi věcí mnohem horších.« (208.) — »Prozatím chodil Marlízín syn pravidelně do sněmovny. Musil si tomu několik dní přivykat. Vždy je trapné vidět, jak lidé zneuctvují ideje. Zvláště, jsou-li tím lidé živi jako housenka zelím« (212). — »Nedívá se nikdy zpřímá, tváří v tvář. Patrně lituje, že nemůže jako prasata sklopit ucho přes oči, aby mohl zakrýt před lidmi svou myšlenku« (194). — »Víš přece, že je ve sněmovně ještě větší chamrad' než ty!« (250).

G. HOORNAERT, S. J.: **BREVIÁŘ**. Kurs třicátý-

osmý, v prosinci léta Páně 1936. Přeložil J. F. Imprimatur arcibiskupské konsistoře v Olomouci z 13. března 1936 čís. 4307. Podle osnovy Ant. Lískovce vytiskly Lidové závody tiskařské a nakladatelské v Olomouci. Na skladě u Marty Florianové ve Staré Říši na Moravě. Formát $15\frac{1}{2} \times 12$ cm, str. 108. Původně za 8.40 Kč, na lepším za 10 Kč.

Jest dílo věkovité, jemuž se říká breviář. Po geniálních linguistických pracích Joussových (o rabínských recitacích) a Guardinibo (o Liturgické hře) patří do vědy. Je to »kněžské modlení« (Stítný), které konají věrně, jak vím ze zkušenosti, i kněží jinak nedbající příliš své kněžské cti. »Když se kněz přestane modlit breviář, je s ním konec,« řekl mi jistý katecheta, o němž studenti říkali, že je fešák. Řekl mi to, když jsem mu (tehdy!) vyslovil podiv, že i on (»fešák«) se ho modlí. Tyto »Hodinky« se zpívaly po věky v osamělých klášterech; považte, jdete šírou krajinou, jdete stinným lesem, a tu z dálky zalehne vám v sluch zpěv mnichů. Viz Claesa (Syn po tátovi). A v cele mnich je opisuje na pergamen a illuminauje ve drahocennou knihu: »Za črtou črtu maluje on do ní ty drobné obrazy, před nimiž věky, ač vírou chabé, vlhké zraky cloní«. Ano, taková je to kniha. V ní »vše měří váha hlubokého nitra...«, »a tak tu všechno plno jasu, zpěvu, že myslím si, jak divám se v tu knihu, jak okénkem skrz rosou vlhkou révu se chvělo slunce v zlatoskvoucím mihu a ptáci zpěv v tu tichou zvučel celi...« (J. Sládek). Proto třeba čísti aspoň Kurs o Breviáři.

Stefan GEORGE:

Básně v próze. *Neděle v mém kraji. Jarní horečka. Dva večery. Letnice. Sny o básnictví.*

Přeložil Jan Zahradníček. Vytisknuto v lednu léta Páně 1936 v knihtiskárně V. Vokolka a syna v Pardubicích 100 číslovaných výtisků neprodejných jako soukromý tisk Anny a Vlastimila Vokolkových. Autorem podoby S. Georgea jest R. Lepsius. Nádherný svazek na ručním holandu Pannekoek rýhovaném, 24 cm $\times$ 15 cm.

Tyto básně v prose působí zvláštním účinkem: ač prvky Neděle nebo Letnic nebyly v nedělích a letnicích mé mladosti takové, jak nám vypráví básník ze svých dojmů, přece *mocí* slova, *mocí* umění ovívá vás týž dech, opráďá vás totéž kouzlo, ztlumocené neviditelnými překladateli v t. zv. samocinnosti ducha, jak praví psychologové. Arci, jste-li poddajni této *moci*. Neboť »každý odpor, každé rozumování a hašteření se životem svědčí o myšlení ještě neuspořádaném a musí zůstat z umění vyloučeno« (str. 21).